

בינת ההלכה

גליון מס' רסג פרשת תולדות תשפ"ה יו"ל ע"י יצחק בירך דסקל - דיין ומו"צ

על שו"ע אורח חיים

פסקי תשובות

מלוקט מספר

מאת הגאון רבי שמחה בן ציון אייזיק רבינוביץ שליט"א

כח. בענין דוד שמש (שלחן ערוך שיח, ג)

שם: ליתן מים בחמה כדי שיחמו מותר. ועיין לעיל באות הקודם. ועל פי מוצא הדברים דנו פוסקי זמננו לענין הידוד שמש' המצוי אצלנו. יש¹⁹¹ שכתבו להתירו, כי הוא דומה ממש לצינור אשר המים עוברים בו ומתחממים מהשמש, והזכוכית אינה אלא כדי לרכז את קרני השמש ומגינה על החום שלא יברח, והמים הקרים הנכנסים לדוד כשמוציאים המים החמים ומתערבבים עמהם ומתחממים לשיעור יד סולדת בו הרי זה גרמא¹⁹² באיסור דרבנן דלא ניחא ליה ואינו מתכוין, שהתירוהו רבים מן הפוסקים אפילו בפסיק רישא.

ויש¹⁹³ שאסרו השימוש במים חמים מ'דוד שמש', כי דרך פעולת דבר זה הוא על ידי ריכוז יחד של כמה מערכות המגינות על חום המים ומרכזות את קרני השמש ומביאים את המים לרתיחה ממש, ולולא שילוב כל מערכות אלו בקושי היו המים מגיעים ליס"ב, לכן אין דינם כחמים מהחמה אלא כ'תולדות חמה' שאסרוהו¹⁹⁴ חכמים, וכדין פח וכדומה הרוחח מהשמש שאסרו לצלות עליו ביצה (כמבואר במשנ"ב סק"כ), ואף אם נניח שדינו כחמי חמה, יש עדיין לחשוש שמא ניחא ליה בזה שנכנסים המים הקרים לדוד ומתחממים מהמים החמים, וזה ודאי אסור מדין תולדות חמה.

ועוד דנו¹⁹⁵ לומר, כיון שבכל מערכת דוד שמש מותקן גם אפשרות לחימום בחשמל ע"י 'בוילער', שמא יבואו לטעות ולהשתמש במים חמים מבוילער שזה אסור מן התורה. ועוד יש¹⁹⁶ לדון מכח דין חמין שהוחמו בשבת (כשהחמים שבדוד התקררו במשך הלילה, וחוזרים ומתחממים ביום השבת מהשמש) שלכמה מן הדיעות¹⁹⁷ אפילו הוחמו בהיתר אסרו הרחיצה בהם, ואפילו שטיפת הידים.

¹⁹¹ . שו"ת הר צבי ח"א סי' קפ"ח, שו"ת עטרת משה (מאקאווע) ח"א סי' פ"ג, שו"ת אור לציון ח"ב פ"ל אות ב', שו"ת ציץ אליעזר ח"ז סי' י"ט, שו"ת יבי"א ח"ד סי' ל"ד, וע"ע יסודי ישרון מע' ל"ט מלאכות עמ' 138. ובדבריהם מבואר שאין לאסור מטעם כי הדוד והצינורות מרוצפים בחומר בידוד, דעפ"י המבואר בחזו"א (סי' ל"ז סקל"ב) כלי המרוצף באופן קבוע בבגד לא חשיב הטמנה (עי' סי' רנ"ז אות ו').

¹⁹² . כי ע"י פתיחת הברז והוצאת המים גורם שיכנסו מים אחרים לדוד. אמנם אכן צריך לזהר שלא לפתוח בבית גם את ברז המים הקרים כדי למזג את חום המים ע"י מעט מים קרים באופן שישאר עדיין היד סולדת בהם (40 מ"צ), אך אם ממזג המים לעשותם פושרין, שאין היס"ב, אין בזה משום מבשל בתולדות חמה.

¹⁹³ . שו"ת מנח"י ח"ד סי' מ"ד, ברית עולם מלאכת אופה אות י"ג ובשו"ת אז נדברו ח"א סי' ל"ד, שו"ת קנין תורה ח"ג סי' כ"ב, שו"ת שבט הלוי ח"א סי' צ"ד, תשובות והנהגות ח"א סי' ר"ז ומועדים וזמנים ח"ז סי' ר"י.

¹⁹⁴ . אך עדיין קיל טפי לענין כלי שני (מים חמים מדוד שמש שנמצאים בכלי), וכדלהלן אות כ"ט.

¹⁹⁵ . ששי"כ דלהלן.

¹⁹⁶ . שו"ת מנח"י שם (אות כ"ה), ועי' לקמן סי' שכ"ו אות ב' בשם תהלי"ד.

¹⁹⁷ . כמבואר בסי' שכ"ו אות ב', עיין שם פלוגתת הפוסקים בזה.

בינת ההלכה

יו"ל ע"י יצחק בירך דסקל - דיין ומו"צ

גליון מס' רסג פרשת תולדות תשפ"ה

על שו"ע אורח חיים

פסקי תשובות

מלוקט מספר

מאת הגאון רבי שמחה בן ציון אייזיק רבינוביץ שליט"א

וכבר האריכו הרבה בספרי התשובות והמלקטים וקובצים תורניים בנושא מורכב זה בצדדים לכאן ולכאן, ובודאי ראוי¹⁹⁸ ונכון לימנע מלהשתמש במים חמים מ'דוד שמש', אלא המקיל ע"י¹⁹⁹ נכרי או לעת הצורך על²⁰⁰ ידי קטן שלא הגיע למצוות, או אף ע"י גדול לצורך²⁰¹ תינוק וזקן או חולה קצת, יש לו על מי לסמוך, אבל יזהר מאד לוודא שאין²⁰² כפתור ה'בוילער' דלוק, ומשנה זהירות צריך²⁰³ כשמחובר הברז למערכת הסקה (יונקערס). ויש לציין שבליל שבת, אם יודע שהמים שבדוד השמש אינם חמים שהיד סולדת בהם, אין²⁰⁴ איסור מלהוציא ממנו מים, אמנם מהנכון לימנע מפני הרואים. אם שכח או טעה ופתח את ברז המים החמים, האם רשאי לסגרו - עיין להלן אות נ'.

¹⁹⁸. שש"כ פ"א סעי' נ"א בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל 'טוב לימנע מלהוציא מים חמים מדוד שמש', דיש לחשוש (שם בהערה קמ"ה) שמא יבוא להוציא מים גם כשמופעל בחשמל, ואפשר שהוא בכלל הגזירה דאתי לאיחלופי תולדות אור בתולדות חמה. וכן בשו"ת יבי"א (שם) מסיים שהמחמיר על עצמו תבוא עליו ברכה.

¹⁹⁹. וכדלעיל סי' רנ"ט אות ב'.

²⁰⁰. כמבואר שם, וה"ה לנידו"ד.

²⁰¹. בשו"ת עטרת משה (שם) לאחר אריכות דבריו בכוחא דהתירא מסיים "ובכל הזמנים היו נכנסים בדחוקים מפני הצורך הגדול בשביל ילדים רכים וכו' ובודאי שעלינו להקל במה שכל כולו רק חוס חמה ולכל היותר חשש חמי חמה והמקיל יש לו על מי לסמוך", ובאורחות שבת (פ"א הערה ר"ב) שיפתח הברז בשינוי. והנה אם הדוד שמש מורכב באופן שניתן להוציא המים החמים ללא שיכנס מים קרים לדוד כנגדן, למרבית הפוסקים מותר הדבר לכתחילה (זולת לאלו האוסרים רחיצת ידים בחמין שהוחמו בשבת, כי המים מתקררים בלילה ומתחממים שוב ביום), אלא שסתם דודי שמש אין בהם אפשרות זו, וצריך לכך הזמנה מיוחדת.

²⁰². ואף אם החשמל מנותק, אם מאתמול התחממו המים שבדוד ע"י הבוילער, ועדיין חמים שהיס"ב, אסור לפתוח ברז המים החמים, כי נכנס בדוד מים קרים, ומתחממים בתולדות האור' שהוא דאורייתא, ויש המלמדים זכות להיתר כשלא ניח"ל ואינו מתכוין לכך, שהרי המים הנכנסים הוא ע"י גרמא (עיין שו"ת חלקת יעקב או"ח סי' קכ"ה). וע"י נכרי בודאי שפיר טפי להקל, ולצורך חולה, תינוק או זקן אפילו כשהבוילער דולק (עיין סי' רע"ו אות ט"ו בענין אמירה לנכרי בפסיק רישא).

²⁰³. כי בעוד ש'בוילער' גופי החימום אינם נדלקים מיד עם פתיחת הברז, כי עובד ע"י טרמוסטט, וכן המים הקרים הנכנסים לחמים הו"ל בדרך גרמא, בהסקה ביתית (יונקערס) מיד כשפותח ברז המים החמים נדלק האש במערכת ההסקה, ויש בו שני איסורים דאורייתא 'הבערה' ו'בישול', ורבים אין שמים לב לכך רח"ל. והמכשלה מצויה ביותר לאחרונה עקב הברזים החדשים אשר עשויים רק עם ידית אחת שבה פותחים גם המים הקרים (כשהיא נטויה לצד ימין) וגם החמים (נטויה לצד שמאל), ובעוה"ר אין שמים לב שתהיה נוטה לגמרי לצד ימין, ולכן החובה בכל בית לנתק קודם השבת המים החמים ממערכות הבוילער וההסקה. וגם אז יש לזהר שלא לפתוח החמים, וכנ"ל כי נכנסים מים קרים לדוד המים החמים שנתחממו מער"ש, וכמו שנתבאר, וראוי לסגור לגמרי את הברז הראשי של צינור המים החמים.

²⁰⁴. מכתבי הגרש"ז זצ"ל שבס' מאוה"ש ח"א סי' ט', ועיי"ש שהגם שלמחרת המים שנכנסים עתה יתחממו, מסתבר שגרם בישול בתולדות חמה מותר, והיינו אפילו לסוברים שדוד שמש 'תולדות חמה', ובכל זאת מסיק שנכון לימנע מפני הרואים (וכוונתו כי יחשדוהו שנשתמש ע"י 'בוילער'), ובמים שיתחממו אח"כ ע"י בוילער (חשמל) הגם שעתה אין היס"ב אסור להוציא, דהוי גרם בישול בתולדות האור - שש"כ פ"א סעי' מ"ה, וע"ע מאוה"ש שם סי' י"ז הערה ל"ח.